ЦЕНА ЈЕ „БРАНИКУ“:
на годину: . . ф. 12 или 30 дин.
на по године: . ф. 6 или 15 дин.
на четврт године: ф. 3 или $7^1/_2$ дин.

Поједини бројеви стају 10 нов.

ОГЛАСИ
рачунају се 6 нов. од реда ситних слова.
За жиг се плаћа сваки пут 30 нов.

БРАНИК

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

„БРАНИК“ ИЗЛАЗИ
на целом табаку
уторником, четвртком и суботом

Претплата и огласи шаљу се на администрацију, а рукописи
уредништву „Браника“ у Нови Сад.

Уредништво и администрација „Браника“ налази се у кући г. А. Пајевића, у дунавској улици.

Рукописи се не враћају.

Број 55. У Новом Саду, у четвртак 13. (25.) маја 1893. Год. IX.

† ШМЕРЛИНГ.

Као одјек из дубоке пећине, тако нам долази вест, да је преминуо *А. витез Шмерлинг*, некадашњи аустријски државни министар-председник, који је јуче у уторак по други пут умрио. Један од оних многобројних аустријских политичких мртваца легао је у хладни гроб.

Шмерлинг је био тип аустријских немачких централиста, али од оних који су хтели да се прилагоде духу времена, те да немачки централизам измире с уставношћу. Али је Шмерлинг претрпео потпун пораз; развој политичких догађаја га је прегазио. Бурни таласи који су наступили у монархији поклопили су га за увек. . .

Бахов систем се истрошио, а рат с Италијом и Француском задао је последњи удар. Осећало се да су народи у Аустрији незадовољни; особито су Мађари почели дизати главе своје.

Бечки кругови према незадовољству Мађара и у опште према читавом ровитом стању монархије, — одлуче се на један важан корак: да народима монархије поделе устав, и то у федералистичном смислу, т. ј. да свака покрајина добије своју автономију, ал' да све покрајине имају опет извесне заједничке послове, које би расправљале у „царевинском већу“. То царевинско веће пак да буде „шире“, кад у њему учествују и земље угарске круне, а уже, кад у њему учествују земље остале осим Угарске. То беше главни садржај октобарске дипломе, октроисаног устава, који беше обнародован 20. октобра 1860.

Но октобарска диплома у Угарској служила је само поводом, да се новом слободом све истреби, што је „баховско“ и немачко било. Подиже се читава хајка против баховских чиновника, а особито против полицаја. Многи од тих чиновника једва могаху из Угарске утећи. Све што је немачко било, то се као остатак апсолутизма стало терати. На свима крајевима Угарске орила се свирка са познатом песмом „хундсфут а немет“. При рестаурацијама жупанија и варошких магистрата владао је занос необуздане слободе. Са музикама, песмама, пијанкама рестаурирале се жупаније и магистрати. Само популарни, код народа у добром гласу стојећи људи, могли су постати чиновницима.

Но ма да је октобарска диплома ту велику слободу Мађарима донела, они ју ипак одлучно одбијаху. Лозинка је у њих била: *успостава устава од г. 1848*, и по томе место дворске канцеларије, угарско *министарство*.

Познато је, да је после октобарске дипломе судба српске Војводине остала нерешена. Наиме није се знало, хоће ли се Војводина безусловно утеловити Угарској, или ће неки засебни положај према Угарској заузети.

За време од 20. октобра па до конца г. 1860 колебали су се ради тога у Бечу. У том колебању испослан је био царски повереник генерал Менсдорф-Пољи, да у појединим општинама по читавој Војводини сазна расположај становништва: у какав одношај жели доћи према Угарској.

Но то колебање у Бечу ради Војводине није дуго трајало. Сва је прилика, да су мађарски конзервативци уверавали бечке кругове, да ће Мађари пристати на октобарску диплому, и по томе да није саветно вређати Мађаре тиме, што се утеловљење Војводине у Угарску отеже.

На сваки начин после онога, што је генерал Менсдорф обишао српске крајеве да сазна расположај Србаља о будућој судби Војводине, и што су Срби зато имали неке наде да ће се Војводина одржати — врло је изненадило Србе и проузроковало велико огорчење, што се наједаред царском наредбом од 27. децембра 1860 српска Војводина у Угарску утеловљава — без икаква услова.

Мађарски конзервативци ипак нису били у стању да испуне обећање, да ће Мађари пристати на октобарску диплому. Шта више, та могућност је све већма нестајала, кад су жупаније и варошке муниципије рестаурације спровеле са личностима одлучно противнима октобарској дипломи. Могло се рећи, да је читава струја у Угарској била одлучно против октобарске дипломе.

Према тој струји у Угарској, мислило се у Бечу, да треба другим путем поћи да се Угарска приволи, да пошаље своје заступнике у бечки рајхсрат. Као да су се почели у Бечу кајати за велике уступке у октобарској дипломи, те гледаше да тој дипломи неку „корективу“ даду. Октобарска диплома буде знатно преиначена царским патентом од 26. фебр. г. 1861. Са тим фебруарским патентом ступи на чело државне управе монархије знаменити „државни министар“ *Шмерлинг*.

Време Шмерлинговог министарства било је најзнаменитије време уставне борбе Угарске и мађарског народа против Беча за успостављење закона од г. 1848.

Шмерлинг је држао, да ће му поћи за руком, да Угарску приволи да ступи у рајхсрат. Осим других средстава држао је, да ће му као *савезници* служити немађарске народности, па и Хрватска и Ердељ. Но у тој намери Шмерлинг ипак није имао потпуну одлучност, да те народности у Угарској против Мађара у *свој мери* потпомаже, него је он ствари тако удешавао, да Мађаре са народностима само заплаши, а овима опет неке наде улије, да ће им се жеље испунити. Према тој замисли Шмерлинговој био је сазван српско-народни *политични* сабор у Карловце на благовести г. 1861.

Шмерлинг није имао одважности, да сазове српски политични сабор у тој цели, да *успостави* Војводину, па да та Војводина пошаље посланике у рајхсрат бечки, већ се Шмерлинг ограничио само на то, да сазове српски сабор на ту цел, да се посаветује о „јемствима“ српске народности у *бившој* Војводини према изреченом утеловљењу у Угарску.

На том политичном сабору српском састао се тада цвет интелигенције српске. Најзнаменитији људи српски били су изабрани на тај сабор. Гласовити *Ђорђе Стојаковић*, дворски саветник, дошао је са готовим програмом из Беча. Овај је програм био врло знаменит и у другим околностима био би кадар да одушеви Србе. Ал у оно доба сумњичили су Стојаковића, да је дошао као *„оруђе бечке реакције“* и према његовом врло знаменитом програму *већина* конгреса понашала се врло неповерљиво, јер је тада лозинка била: споразум са Мађарима. Ништа мање програм Стојаковићев, како га је изаслани одбор у нечем преиначио, био је подлога вишенедељне расправе у Карловцима. И већина је примила мисао Стојаковићеву о успостави Војводине, само је хтела ужу свезу са Угарском. Потом је у закључцима све избегавано, што би се могло тумачити да је наперено против целокупности Угарске.

Међу тим ствари како у Хрватској, тако и у Угарској дошле су до неког новог развоја.

На сабору угарском две велике странке мађарске: одлукашка и адресовска или деакова, биле су у главном међу собом споразумне, да се Аустрији не попушта и да се патент фебруарски не прими, па да се не шиљу посланици у бечки рајхсрат, већ да се има успоставити устав од г. 1848. Одлукаши су то хтели да изреку „одлуком“, а Деаковци адресом на краља. Познато је, да су одлукаши били у већини, али да је неколицина од њих по споразуму са Деаковцима изашла из саборнице, да омогући примање адресе.

Бечки кругови, кад су видили тај расположај на угарском сабору, нису могли бити у сумњи, да се са таковим сабором даље расправљати не да, и зато, пошто је краљевски рескрипт одбио захтеве адресе, буде угарски сабор распуштен.

И хрватски сабор, исто тако као и угарски, добио је позив, да по фебруарском патенту пошаље посланике у бечки рајхсрат. Хрватски сабор дуго је расправљао одношај према Угарској и у том обзиру, као што смо већ навели, до тога је закључка дошао, да је догађајима од год. 1848. свака правна свеза међу Угарском и Троједном Краљевином престала. Но што се тиче пошиљања посланика у бечки рајхсрат, то је хрватски сабор исто тако као и угарски то захтевање одбио. Дакле и са хрватским сабором бечка влада није могла да изведе своју намеру, да Хрвати пошљу посланике у бечки рајхсрат. Но једна је ствар ипак годила бечкој влади, а то је, што је хрватски сабор донео закључак, да је свака правна свеза међу Угарском и Троједном Краљевином престала.

Пошто хрватски сабор посланике у рајхсрат није хтео шиљати, то је бечка влада увидила, да се и с њиме као и са угарским не да даље расправљати. Зато бечка влада кр. рескриптом такођер разреши и хрватски сабор, но у истом рескрипту уједно санкционише законски чланак (знаменити 42. зак. чланак од г. 1861) *о самосталности Хрватске и Славоније према Угарској*.

После разрешења угарског и хрватског сабора наступи *провизорија* како у Угарској, тако и у Хрватској.

Бечка влада, кад је г. 1861. распустила угарски и хрватски сабор, што по фебруарском патенту нису хтели слати посланике у рајхсрат, надала се да ће умети упливисати на јавно мнење у У-

ЛИСТАК

Спасна просидба.

Приповетка Бјернсона.

Од како је Аслауга велика девојка нарасла, понестало је мира у кући Хузабијевој. Све најбољи момци у тој парохији рвали су се и тукли код те куће по вас целу ноћ. А најгоре је било суботом; тада обично стари Кнут Хузаби није легао — то је био отац Аслаугин — а да није поред одра прислонио брезову батину. „Кад сам већ добио тако красну кћер, бар ћу се паштити, да ју сачувам,“ тако је увек говорио.

Торе Несет био је момак нижег рода, па је ипак било људи, који су говорили, да највише он иде Хузабијевој девојци. Стари Кнут није волео, што се тако приповеда, чак је доказивао, како то не може бити, јер га он никад није ухватио. Али се свет у себи смејао и мислио је, да је стари Кнут само мало боље завирио, зацело би нашао Тореа.

Било је пролеће, а Аслауга гоњаше стадо на пашу. Топло је било, а о стење удараху сунчани зраци, па се одбијаху од њих чисто врелији. Звонцад на кравама удараху у своје: цин, цин! А пастирски пси лајаху, а Аслаузи дође нешто тако мило у срцу, па весело узвикиваше и дуваше у рог, — а моцима се срце стезаше, кад чуше гласе рога њезина. Прве недеље, што дође, журио се сваки, ко ће пре ка њој горе. Али су се још брже натраг враћали, јер горе код кошаре стајао је један момак, и дочекао је сваког, који дође, добро га је продрмусао неколико пута, да се је после увек сећао речи: „само дођи још једаред, па ћеш добити још више!“

Кад што су сви момци мислили, нико није имао тако јаку мишицу до ли једини Торе Несет. Па су се сви једили, откуд да се тај тако довуче до те девојке; и како то, да се успе по тако стрмом путу, и да онде тако силовито напада.

Исто је тако мислио и стари Кнут, кад је чуо разговор о том, али је уједно још и то рекао, да би он са сином могао исто то учинити. Кнут је додуше почео старити, али се почесто рвао са најстаријим сином, макар што је ушао већ у шесдесету.

Лепој Аслаузи могао си доћи само једним путем, и тај је био преко двориштa. Кад је Торе једаред — а баш је била субота — хтео доћи до лепе Аслауге, кад је прошао био већ поред котарке, и и кад се шуњао кроз двориште удвостручивши кораке, зграби га одједаном неко за прса. „Шта тражиш ти од мене?“ рече му Торе, па га лупи о земљу, да му је утроба чисто пе́внула. „Чекај се мало,“ поздрави га други батином по врату, а то је био брат онога. „А ево и трећега“, рече стари Кнут, и кидише на Тореа.

Што је већа била опасност, тим је Тореова снага све већма расла; гибак као врбов прут, а где удари, противник све стење; савијао се и извијао им се из мишица; они потежу, да га ударе, али се он извије; кад најмање слућаху, гађаше их песница Тореова. И он је добио доста буботака и то ваљаних, али је стари Кнут много пута доцније говорио, да се досад још никад није намерио но таку момчину као што је овај био. Ударало се још, док крвца не потече, али тада узвикну Хузабија: Стој! па настави: „Море момче, ако се сад у субату докрадеш до девојке па те не опази стари вук Хузаби са својим синовима, девојка је твоја!“

Торе се једва довукао до куће, а чим је стигао дома, одмах леже у кревет. О борби тој много се приповедало, а сваки је још додао: „А шта је тражио тамо?“ Неко ипак није тако говорио, а то је била Аслауга. Она га је прошле субате чекала, а кад је чула, шта се збило, плакала је и кроз плач беседила: „Ако Торе не буде мој, шта ће ми и живот?“

Недељу је Торе одлежао, а и у понедељак је осећао, да мора још лежати. Дође и уторак, а беше диван дан. Преко ноћ пала киша, па брег чисто оживео, прозори били отворени те у собу допираше мирис од лишћа и разлеваше се по читавој соби, чуло се, како звонцад на стаду звоне, и како неко весело подвикује тамо на брежуљку; — све је то утецало на Тореа, и да није мати му седела покрај њега, може бити да би плакао од нестрпљења.

Дође и среда, а он још у кревету: у четвртак се већ побојавао, да неће још ни до субате оздравити, срећом у петак се предигао. Сетио се добро речи: „Море момче, ако се сад у субату докрадеш до девојке, па те не опази стари курјак Хузаби са својим синовима, девојка је твоја!“ па му се при том оте поглед ка Хузабијевима, оте му се поглед на онај пут, којим је обично ишао. — „Онде нисам добио ништа, доли буботака,“ тако је мислио.

Лепој Аслауси могао си доћи само једним путем; казали смо, којим. Али би се ваљан момак ипак могао горе попети, све да не иде правим путем. Кад би човек обишао чамцем ону окуку, па пристао с ону страну брега, могао би се ипак успужати горе, па све да је још толико стрменито.

Дође субата, а Тореа нема цео дан код куће; лутао је тамо-амо, премишљајући, како би могао доћи до девојке. Сунце се клонило већ западу. Торе погледа горе, а онде беше нема тишина, погледа на двориште Хузабијево још једном, о-

гарској и Хрватској у корист расположаја за централни парламенат бечки. Надала се бечка влада, да Угарска борбу против Беча у обзиру рајхсрата, ако дуже буде трајала, неће моћи издржати. И зато је представљала ствар тако, да ако се Мађарима не хити да учествују у „уставном животу,“ што га рајхсрат пружа, да бечка влада на сваки начин може дуже „чекати.“ У то доба изашла је она знаменита изрека државног министра Шмерлинга: „Ми можемо чекати.“

И заиста, Шмерлинг је тако ствари удешавао, да Угарску принуди, да своје посланике у рајхсрат пошаље. Он је у своју комбинацију почео да увлачи народности. Но ипак није у том обзиру ишао до крајњих граница, јер је истина у нечем народностима ласкао, ал је ипак Мађаре штедио. Да је Шмерлинг Војводину створио, да је испунио жеље Словака и Румуна, па да је одредио непосредне изборе по срезовима у Угарској (као што је то било после одређено у земљама цислитавским поводом отпора Чеха), можда би била Угарска принуђена да пошаље своје посланике у рајхсрат, или би бар Угарска и без Мађара у рајхсрату била представљена.

Но Шмерлинг се надао, да ће баш и Мађаре приволети да у рајхсрат уђу. Он је мислио, да ће са административним апаратом моћи приправити повољнији расположај према Бечу. Али у том се јако преварио.

Чим је сабор угарски био распуштен, у мађарским жупанијама готово сви чиновници даду оставке на њиховим службама и бечка влада била је принуђена чиновнике у жупанијама именовати. То доба означаваше Мађари као доба „провизорије.“ Но то доба по Србе није било у толико рђаво, што су многи Срби, који су тежили за званијима такова лако могла добити. Шмерлингова владавина, већ по својој тенденцији, била је пријатељска према народностима. Значајно је, да је баш у то доба провизорије, највећма почела јачати словачка народност. Наиме Словаци у то доба установише своју „Матицу“, своје гимназије, и друге мање просветне заводе. Исто је тако Шмерлингова влада потпомагала Румуне и Сасе у Ердељу, и на послетку изралила, да је ердељски сабор послао посланике у рајхсрат, па је Ердељ у рајхсрату био представљен, и ако је ово било без Мађара и против воље Мађара.

У исто деба спада и стварање хрватске дворске канцеларије.

После октобарске дипломе, пошто је Баховска система пала, те управа од стране централних министарства морала престати, буде успостављена угарска дворска канцеларија и ердељска дворска канцеларија. У обзиру Хрватске, за коју се није знало у каквом ће односају бити према Угарској и Аустрији, створило се неко провизорно врховно место под насловом „хрватско-славонска дворска дикастерија“, у којој је предстојник био Иван Мажуранић. Тек после дође хрв. слав. дв. канцеларија.

У оно доба постајала је све јаснија ствар: да што дуже траје борба у Угарској против Беча и што Мађари у тој борби већу енергију развијају, да бечка влада све мање одважности има, да се замери Мађарима. Изреку Шмерлингову: „ми можемо чекати“, није могла бечка влада да испуни, напротив показало се, да Мађари могу „чекати“, а да бечкој влади није до чекања. Отпор Мађара довео је бечку владу у највећу неприлику, јер тај отпор био је врло озбиљне нарави. Мађари нису хтели порезу плаћати, већ су волели примати солдате у ексекуцију, те је влада била принуђена тим начином ексекуције порезу истеривати.

Бечка влада одлучи се на послетку да покуша опет пут поравнања са угарским сабором. У г. 1865. биле су припреме за изборе, а г. 1866. већ је саборисао како угарски, тако и хрватски сабор.

Шмерлинг отступи и за увек сиђе с политичке позорнице. Активну улогу више није играо.

Народи ове монархије не ће имати узрока да зажале за Шмерлингом и да на његовом гробу коју сузу пролију. Он није разумео природу ове монархије, а није хтео да чује за потребе народа тих. Радио је с половним мерама. Није имао смелости, да своје дело до краја изведе; вечито је експериментисао и то без праве одлучности. Ми смо овде по Политовој књизи „Све досадање беседе“ изнели Шмерлингов рад, па се из тог види, како му је оскудевао јасан план, а још више јака воља да изведе оно, што хоће.

Историја ће Шмерлинга строго осудити; сувременици ће га брзо заборавити, Да је он био другачији — све би у монархији било друкчије. . .

С именом Шмерлинговим за нас је везан један леп сан. Он је био последњи државник, који нас је из Беча обмањивао. Но ми му све праштамо, јер смо после њега стекли још многа горка искуства, много страшнија и неповољнија.

Глас из Србије.

Београд, 10. маја 1893.

Са нестрпљењем очекује се дан, кад ће се објавити избор посланика за народну скупштину; са нестрпљењем чека се да воће поведу своју војску на биралишта; спрема се пажљиво, опрезно, договара и удешава, да бој испадне што сигурнији, да успех буде што бољи. У некој дрхтавици налазе се војске са својим вођама; нека језа и страх обузима једне и друге; па ипак чикају једна другу, позивају слободно, отворено на бој. „На биралишта!“ грми глас с једне стране. „Народ је наш“ одјекује с друге стране.

У некој потмулој тишини спремају се ланци, да се окују непријатељи, спрема се оружје да се они униште. Ту нема милосрђа, нема пријатељских осећаја; ту брат не пружа брату своју братску руку већ се кољу крвнички, немилосрдно; ништа пред њима није свето, никакве их обавезе не везују, ништа један другоме не дугују.

Њих, скупа, не одушевљава више оно доба када се поносно, у загрљају, ишло против правог непријатеља; не одушевљавају их свети бојеви наших отаца; јунаци, којима се и данас поносимо пред светом, пред њиховим су очима ништавни, без икакве вредности. Сада је срећан и славан, ко на немилосрднији начин поведе свој народ његовој несрећи; срећнији је и славнији, ко бездушније уме обмахнути свој народ, па му, превареном, окренути леђа у најкритичнијем тренутку. Не гледа се више на врлине и на способност, већ на дреку и потмулост, не воли се више јунаштво и разборитост већ слаботиња и тупавост.

Обузети таквим мислима, опијени таквим назорима, да место правог човека поштују нечовека, да место искрености уважавају неискреност, да место слоге грле неслогу, брат се на брата лагано али постојано креће са голим рукама и крвавим ножем.

Дан се боја приближује. И што је ближи, то се све већа забуна опажа, лица бивају све блеђа и све намрштенија, злоба из срца јасно се оцртава на мрачном лицу бораца.

Трубачи су већ стали подизати узбуну, агитатори јуре по земљи од једног до другог и призивају наиван свет, причају читава чуда, обећавају неизмерна добра. Ако је противник и мало виђен, ако је и мало уважен у својој околини, у своме друштву, на њега се дигне толико клевете, толике грдње, подметну му се толика недела и толики злочини — да такав човек не треба ни да живи. Како страховитих оптужаба има!

Пођите којим год хоћете делом Србије, питајте кога хоћете, сваки, ма кога то питали, мора рећи једно и исто, мора вам дати суд један и исти. Питајте га о његовом кмету, учитељу, свештенику, питајте о чиновнику који је у његовом месту, сваки ће вам причати о узбуђеној ужурбаности; о бесу који обузима духове; сваки, ако је поштен човек, мораће вам са уздахом причати о тим стварима, жалећи и сам то незгодно стање, тај тешки положај; какав окорели „политичар“, какав затуцани партизан злурадо ће се осмехивати, радујући се, можда и нехотице општему злу.

Пођите и сами, па ћете видети то исто. Учитељ је оставио своју школу, његова дечица не слушају више његове мудре поуке. Свештеник је забацио крст, па изашао са политичком беседом пред своје верне; чиновник је оставио закон и узео у руке програм партиске странке, занатлија не куца више својим чекићем, већ слуша разне клетве по новинама; трговац не мери својим аршином, већ седи и пише прогласе. Све се то дало у живу, очајну агитацију; све се то забринуло, да што више задобије гласача; да се што сигурније протури у *„дом народних отаца“*, место, које би требало да нам је најсветије, а које је, на жалост толико пута оскрнављено — па да се одатле, кад се већ уседне на народна плећа, протура, ма и силом, своја воља, ради оно што се хоће, удешавају се на послетку одлуке онако како ће рећи клуб, како ће рећи странка, а ретко кад онако, како ће наложити, како ће заповедити интереси отаџбине.

У највећем метежу и крајњој забуни са толико програма и толико беседа јури се са свију страна по народу и у њему распирују још већма партиске страсти. Као да оне већ нису превршиле сваку меру, као да огорченост није дошла до врхунца и као да мржња не испуњава и сувише наше груди! Не лече се старе ране, не ништи се старо зло, не пружа се братска рука, већ се у неком непојмљивом заносу, са крајњом грозничавошћу стеже што више грло рођеног брата, иде што смелије, што дрскије бојишту, да се што пресудније изрече осуда над њима свима, да им се, свима у опште, утисне на чело жиг срама за таква поступања и жиг осуде у будућности за такве неупутности у њиховоме раду.

Ето такви нам се дани приближују, ето такве нас мисли руководе; ето чиме се баве наши корифеји у ово судбоносно доба, када нам је сваки тренутак скуп, када свака прилика треба да се мери и да се њоме користимо, на добро нас свију, — ето велим чиме се занимају, шта их одушевљава.

Шта се може очекивати?

Питање заиста тугаљиво, али сваки Србин треба прво на њега да одговори, прво да се одужи својој савести, па тек онда да угушује његову слободу, његово мишљење, да ништи његово право и да сравњује са земљом његову имаовину. Припазимо, да од једнога зла не створимо два, да из једне невоље не паднемо у другу. Узмимо се добро на ум, јер будућност може бити тешка по нас све!

Мирољуб.

Нови Сад, 10. маја 1893.

— **Српске владике и предлог о учитељским платама у угарској горњој кући.** У седници угарског горњег дома од 7. (19.) о. м. решавало се о законском предлогу, који хоће да доведе у ред плату *вероисповедних* учитеља. Једна тачка у том предлогу наређује, да чим коју вероисповедну школу држава материјално потпомаже, да држава има права исту школу прогласити за државну, чим нађе то за потребно.

Ми смо још док се тај предлог решавао у заступничкој кући угарског сабора упозорили, каква опасност прети нашим вероисповедним школама од тога зак. предлога у опште, а особито од те тачке о државној припомоћи, која је проналазак грофа Апоњија.

Па при свем том, када тај по наше вероисповедне школе тако штетан предлог излази пред горњу кућу, *у којој су и српски патријарх и српске владике чланови*, нема их **ни једног** тамо, где треба да су, те да *гласају против* тако фаталних реформа по српске вероисповедне школе, и тиме да бар покажу, да им је на срцу добро тог огњишта српске просвете, па ма били и надгласани; тако би бар могли казати свом народу: гласали смо против и спасли смо душу своју!

Али наши архијереји као да ни у сну не помишљају, да у горњој кући дигну свој глас против таквих реформа мађарске владе; они пуштају *румунске* архијереје, да они *сами* заступају православље у угарској горњој кући и ако то тако траје, Мађари ће најпосле заборавити, да у угарској горњој кући имају места и српско православне владике. Право српских владика, да буду чланови горње куће, ако се тако ради, најпосле неће бити ништа друго до ли — застарело право. Жалосно је, кад један претерани католик гроф Фердинанд Зичи мора да упозорава, да у угарској горњој кући нису *вероисповести* довољно заступљене.

Наше владике ваљало би да се угледају на ову тројицу румунских архипастира: митрополита *Мирона Романа* и владике: *Мецана* и *Попеу*, који су били међу оном *шесторицом*, што при помену тој расправи у горњој кући гласаше *против* тог предлога владина захтевајући, да се скине с дневног реда. *Тако се брани школа и народ свој!*

Законски предлог
о слободном исповедању вере.

I. глава. Опште одредбе.

Свакоме је слободно признавати и исповедати ма коју веру и исту и спољашње изражавати и вршити у границама земаљских закона и јавнога морала. Према том не сме се никоме сметати у вршењу ма каквих верских церемонија, ако се ове не косе с јавним моралом нити приморати ко, да чини оно, што се не слаже с његовом вером. Вршење грађанских и политичких права сасвим је независно од вероисповести. Вероисповест и њена правила никога не могу ослободити дужности, које закон прописује. Сваки сме иступити из једне вере или прећи у коју веру под условима, законом одређенима. Правне норме, које се односе на католичке цркве латинскога и грчког обреда, евангелично-реформатске, енвангеличке аугсбуршке конфесије, српско- и румунско-православне, унијатске цркве и верне а и на Чивуте, у колико нису против одредаба садашњег закона, остају и даље без икакве промене. (§§. 1.—6.)

II. глава. О законито признатим евроисповестима.

Конституисање за законито признату веру може бити под овим условима:

1. Они грађани, који хоће да сачињавају какву верску заједницу, имају начинити један организациони статут, који садржи сва одређења њихове вероисповести, а особито догматичка учења и службу Божију.

2. Морају се обвезати, да ће подићи и издржавати бар један храм Божији.

3. Дужни су поменути организацијони статут поднети влади на потврду.

Потврда се може ускратити, ако се ма каква одредба или установа у том статуту не слаже са законима, што постоје или ако се повреди ма која од до сада примљених и признатих вера. Законито признате вероисповести имају право јавно вршити заједничко богослужење, у својим верским стварима саме решавају и путем позватих власти својих воде црквену дисциплину над својим вернима. Телесна казна, глоба и затвор искључени су при верским казнама. Вероисповести као правне личности могу за покривање својих црквених потреба купити имања и за то могу употребити материјални доходак својих верних. Члан правилно конституисане црквене општине може бити сваки, који припада дотичној вероисповести. На-

---

тисну чамац са обале и веслаше правце око окуке.

Аслауга свршила посао, па села. Била је тужна, јер је знала, да јој данас не може доћи Торе. Одрешила са ланца псето, свог верног пратиоца, и пође да се прошета не казавши ником, куда ће. Тако је место нашла, да је могла лепо видети целу долину, али замало па паде магла, те није могла доле гледати, јер ју тај мрак опомињаше на црну судбину. Промени своје место и посади се тако, да је могла чак далеко преко мора гледати. А како је пријатан поглед преко широког мора!

Срце јој је живо куцало, и она поче певати; а песма јој се разлеваше на далеко по тихој ноћи. Радост је сву обузела, те отпева још један стих од песме. Али јој се на један мах учини, као да јој неко одговара из дубљине. „Шта то може бити?“ мишљаше Аслауга. Приђе ближе на ивицу окомите стене, ухвати се за једно дрво и гледаше доле у понор, е да ли би што видела; али не опази ништа. Мирно лежаше доле фјорд, ни тица не прелећаше преко њега. Аслауга седе опет на траву и настави своју песму. Али сад опет одговараше неко истим гласом, али овај пут изближе. „То мора да је ипак нешто!“ Аслауга скочи, наже се над дубљином, и виде чамац један уз стену, који јој изгледаше мали као каква шкољка. Погледа још боље, и гле један се момак почео пужати горе уз стене. „Ко је то, Боже?“ питаше се Аслауга, и скочи даље. Чисто није смела одговора себи дати, јер знала је она, ко је то био. Баци се доле на бусење, пограби траву рукама, као да је ова у кожи онога, који не сме ни за живу главу упустити оно, што ухвати; али јој се трава измигољи из руку, она дрекне од страха, и поче гласно молити Бога, да му помогне. Али јој паде на памет, да то, што је Торе учинио, значи Бога кушати, те за то нема помоћи. „Само сад,“ молила се она' и обгрли пса, као да је он Торе, којега је хтела чврсто држати; ваљала се са псетом по трави, а то време изгледало јој је као вечност.

Али се пас отрже. „Вау, вау!“ лајао је у дубљину репом машући. „Вау, вау!“ окрете се к Аслаузи, и пружи јој предње шапе на крило. „Вау, вау!“ залаја још једном у дубину, — и сад се промоли из понора црвена капа, и Торе лежаше већ на њеним грудима.

Ту је лежао дуго, а не мога речице изустити, а што је и могао промуцати, све беше без разбора.

Стари Хузаби, кад је чуо о том, рекао је реч, у којој је било разбора, јер он рече: „Заслужио ју је, нека буде његова!“

С немачкое превода Денхарта.

Арачлија.

челништво цркв. општине дужно је, да води евиденцију о члановима.

Свештеником или начелником црквене општине може бити само такав члан вероисповести, који је угарски држављанин и има сва грађанска и политичка права, којега је морално и поданичко владање без прекора и који је своје оспособљење добио у Угарској. Ако који духовник или начелник цркв. општине изгуби угарско држављанство или учини што год, што иде против државе или учини тако кажњиво дело, које потиче из чежње да добије, које иде против јавног морала или изазива јавно негодовање, има се по налогу владином уклонити са звања. Ако који духовник или начелник цркв. општине толико ради против државе, да би било опасно по државне интересе, да иста остане и даље у свом звању, влада може захтевати, да се исти уклони са звања. Ако позвани на то не уклоне таког духовника или начелника цркв. општине, министар богочасти и јавне наставе може разрешити општину.

Црквена поглавица или заштитник вере не може бити такова личност или власт, која стоји ван свезе угарске државе и вероисповести; не може никако ни у црквеном погледу зависити од какве иностране личности или власти. Свака промена у потврђеним правилима које вероисповести мора се пријавити министру просвете. Ако има у црк. одредбама, у молитвеницима и књигама њиховим такова одредба или учење, које забрањује члановима вероисповести да врше своје грађанске дужности или наређују законом забрањена дела: онда се проглашење за законито примљену веру има неодложно повући натраг.

Главне скупштине црквене могу бити само јавне. На њима се могу расправљати само црквена, имовна, васпитна, добротворна и у опште така питања, која спадају у верски и етички живот. Дотични министар има право да води врховни надзор над имањем и закладама појединих вероисповести т. ј. да пази, да се то имање и закладе не отуђи и не умали или услед рђаве управе не страћи и да се заиста употреби на црквене и законом допуштене васпитне и добротворне цели.

У погледу матрикуларних прилика чланова вероисповести, којим се приликама има руководити грађанским путем све донде, док закон о матрикулама не буде важио у целој држави, министарство ће наређивати, шта да се ради. (§§. 7.—21.)

3. глава. О лицима, што стоје ван примљених и законито признатих вероисповести.

Ако ко жели да иступи из које примљене и законито признатих вера, он мора ту своју намеру и у §§. 4. и 5. LIII. зак. чл. од 1868. г. прописане сведоџбе поднети својој првостепеној управној власти, која ће о том извести компетентног пароха или начелништво оне цркве, из које дотични излази. Тиме је излаз свршен; но ако ко иступа из ма које до сада законито примљене вероисповести, дотични је дужан својој пређашњој цркви платити све, што је још дужан да плати. И онима, који излазе из законито примљених или признатих вера а не прикључују се другој вери, дозвољено је, да заједнички држе службу Божију, у колико се то слаже са садашњим законима и јавним моралом.

Странци, што овде путују или се баве, могу по својим рођеним догмама држати јавну и редовну службу Божију, у колико то не вређа законе и јавни морал, само најпре морају то јавити дотичној полицијској власти. Извршење овога закона поверава се министарству (§§. 22—24).

За што се доноси овај закон?

Разлажући потребу овога закона министар вели у уводу, да је ово трећи зак. предлог, који је после 1868. г. поднесен законодавном телу у погледу слободе вероисповести. Први је поднео *барон Јосиф Етвеш* год. 1869., а други одбор, који је 1875. г. заступничка кућа изаслала у тој ствари, но из разних узрока није ни један постао законом. Оба та предлога разликовала се доста један од другог, па је с тога овај предлог изабрао средњи пут између њих. С једне стране доводи он у ред осим безусловног осигурања слободног вршења вере и поступање према до сада непризнатим верама, али које ће се касније можда признати, с друге стране опет по могућству избегава да се дотакне прилика до сада законито примљених вера.

Фрања Деак је у својој знаменитој беседи од 28. јунија 1873. г. разликовао два система, који владају у образованом свету при уређивању односаја између цркве и вере: амерички и европски. Законодавство североамеричких држава држи се начела, да се држава што мање меша у верске ствари. Ако се при исповедању вере чини што год, што иде против државе, оно устаје против тога, иначе оставља и у том погледу сваком одрешене руке. Европски систем се битно разликује од америчког и министар Чаки прави ту две категорије. Једна је, кад држава призна једну државну веру, која влада, прими њена учења, подреди своја наређења и радњу схватању верском а остале вероисповести само у толико трпи, у колико се њихово развиће слаже са вером, која влада. То је конфесијонална држава. Друга је категорија, где држава стоји изнад вере, али није равнодушна према вероисповестима, као амерички систем, него се брине за њихове интересе. При том држава наравно пази пре свега на своје интересе, али не пушта из вида ни интересе осталих вероисповести. То је систем, којим држава тежи да изједначи интересе разних вера, што су у њој, а тај код нас de facto постоји.

Код нас амерички систем још за дуго времена се не може увести, а прву врсту европског система претекли су наши закони од год. 1791., 1848. и 1868. По министрову мишљењу у нашој се домовини при уређењу односаја између цркве и државе мора безусловно *држати историјског правног развића*, јер цело наше законодавство показује, да је држава истина ван религиозних заједница и над њима, али се увек брине за њих, доводи у ред њихове спољашне прилике и изравнава оне сукобе, који произлазе онде, где се различите вероисповести додирују; отуд излази, да држава има право врховног надзора над вероисповестима.

Крајње је време, да се све прилике међу вероисповестима путем закона доведу у ред; овим се зак. предлогом хоће да попуни велики недостатак на пољу наших вероисповедних закона. Досадањи наши закони говоре о законито примљеним и законито непримљеним вероисповестима, а не доносе ништа, што би било као неки посредник између њих. Оне прве имају врло велика права, а у овима другима изгледа, да ни лично право исповедања вере није осигурано, а о том, да оне могу сачињавати једно тело, нема ни спомена; није им показано шта да чине, па да им вера буде призната и буде им допуштено, да могу саставити верску заједницу.

Овом зак. предлогу је намера, да непризнатим вероисповестима даде прилике, да могу и оне ступити у ред законито примљених вера; тај се зак. предлог дели на три групе.

У првој групи, првој глави овог зак. предлога, осигурава се појединцу, да исповеда јавно и слободно своју веру, али наравно у том се не сме огрешити о земаљске законе.

Друга група, друга глава, износи услове, под којима држава признаје за примљену веру ма коју до сада непризнату веру и доводи у ред спољашње односаје тако признате вере према држави.

Најпосле трећа група, трећа глава, говори о односају верском код оних, који не спадају ни у једну до сад примљену веру или у веру, која ће бити призната.

При изради законског предлога овог пазило се особито на то, да се очува и унапреди слобода вере и савести с једне, а осигурају права и интереси државни с друге стране. За тим прелази министар на поједине параграфе свог предлога и тумачи их и образложава то са историјског, то са правног гледишта.

Политички преглед.

— **Расцеп у мађарској опозицији**. У мађарској крајњој левици наступило је расуло; *Гезе Полоњи* успео је са неколико својих једномишљеника, да надгласа предлог председника странке Карла Етвеша у ствари хонведског споменика, о ком смо јавили у једном од прошлих бројева, и усљед тога је Карло Етвеш та 17 својих присташа иступио из независне странке на угарском сабору, која је изабрала сад себи за председника *Јулија Јуша*. Етвеш и његови другови, међу којима се налазе и гроф Гаврило Кароњи и досадањи потпредседник Коломан Тали, управили су на своје бираче манифест, у ком веле, да они и ако иступају из клуба независне странке, ипак остају верни начелима исте странке; за тим износе разлоге, са којих су иступили из клуба независне странке. Иступање Етвешово је свакојако од замашног значаја по положај у угарској заступничкој кући, а то ће се кроз кратко време и показати.

— **Италија.** Министарска криза још траје. Као што „Italie“ јавља потврђује се вест, да ће Ђолити остати при својој оставци и онда, ако му краљ наново повери, да састави нов кабинет. Ђолити је већ однео своја приватна писма из министарства унутрашњих дела. Даље тврде, да је *Занардели*, кога је Ђолити препоручио за свога прејемника, отворено изјавио, да се у овај мах и у оваким приликама никако неће примити састављања новог кабинета. С друге стране опет „Агенција Стефани“ дознаје, да ће се криза у скоро решити и то тако, да ће сви министри, што су одступили, задржати своје портфеље, осим министра правде *Банацција*, којега прорачун комора није примила. Листови „Diritto“ и „Opinione“ спомињу сенаторе *Еулу* и *Каноника* као кандидате за портфељ министарства правде и *Калиарда* за министра финансије.

— **Француска.** У неким републиканским круговима, а особито у Констановој странци, изазвао је велико незадовољство говор министра председника *Дипија* у Тулузи, а особито оно место из говора, које вели, да ће садашње министарство водити идуће изборе. Незадовољни су тако одлучним тоном министра председника и они радикали, који преговарају са социјалистима. У опште је неповољно дејство тог говора. И „Тан,“ који се у мишљењу слаже са владом, мисли, да Дипи није увек сретно бирао речи, начин његова изражавања није дипломатски. Избори, који су на прагу, најбоље ће показати, да ли је оправдано оно самопоуздање министра председника. Министарство Дипијево у опште има много непријатеља; оно је примљено с неповерењем и изненађењем од стране француског јавног мнења, а један га је лист згодно назвао министарством, које траје за време одмора.

— **Енглеска**. У Хајд-парку приредише 50,000 грађана 10. (22.) о. м. велику демонстрацију у корист Гладстона и његова Хом-рул била. Уз свирку и заставе изишли су у Хајд-парк, где је било 13 трибина, са којих су говорили ирски заступници, чланови савета у грофовствима и вође радничке. Донели су закључак, у коме се сви присутни обвезују, да ће помагати Гладстону да доврши своје дело, ком је намера, да измири народ у Енглеској и Ирској, осуђују опструкцију конзервативаца и унијониста и ако горња кућа продужи у овом правцу, радо ће се латити борбе између народне власти и између дома наследних законодаваца. Скуп се разишао у највећем реду.

Изјава.

И ја усвајам оно у „Бранику“ бр. 54. од неколицине мојих другова, Текелијиних питомаца, изражено мишљење, да је најподесније, да се приликом доидуће главне скупштине „Матице Српске“ питомци Текелијини у што већем броју састану на договор: каквим начином да се народном а понајпрво нашем добротвору Сави Текелији подигне достојан споменик.

У Каменици, 12. маја 1893.

Др. Љуб. Радивојевић.

Новости из места и из народа.

Нови Сад, 12. маја 1893.

— **Мировински завод за свештеничке удовице и сирочад епархије бачке**. У уторак 11. (23. маја) о. г. одржана је патронатска седница „мировинског завода за свештеничке удовице и сирочад епархије бачке“, под председништвом Њег. Светости патријарха српског Георгија, која је седница значајна с тога, што је сасвим вазобновила и преустројила поменути мировински завод.

Завод овај постоји још од 1826. год., но за потњих 15—20 година био је са свим у полумртвом стању. Стари чланови су изумрли, а нови у завод нису ступали, те је тако завод имао у потње време само 6—7 својих чланова. Патронатска седница није никада држана; са заводским капиталом руковао је благајник истина савесно и поштено, али без икакве контроле и надзора. Из заводске благајне уживала је до сад незнатну мировину од годишњих 60 фор. само једна свештеничка удовица.

Од како садашњи патријарх управља епархијом бачком, држано је неколико патронатских седница, у којима се саветовало о преустројству завода, а прошле године издао је патријарх распис на све свештенство епархије бачке, да под извесним условима ступе и остали свештеници међу чланове мировинског завода. На тај патријархов распис пријавише се 33 свештеника за нове чланове, те су ови нови чланови заједно са старима, позвани у заједничку седницу, која је јуче одржана.

По што у смислу статута нове чланове прима патријарх — то је одржана најпре патронатска седница, у којој су они чланови, који су обвезнице дали, да ће опредељени улог, за годину дана исплатити, примљени су за чланове условно т. ј. ако својој обвези за доста учине.

По статуту досадашња удовичка мировина износила је годишње тек 60 фор. — а сада је патронат решио, да су садашњи чланови од 1. јунија о. г. уплаћеним својим улогом (од 84 до 170 фор.) осигурали својим удовицама годишњу мировину у износу од 150 фор. Но и ова ће се свота мировине моћи знаменито подићи, када се изради тачан финансијски план — јер завод има за сада на *65 000* фор. осигураног капитала, дакле без нових улога и прилога, на 4000 фор. годишњег прихода, а расхода ни од 1. јулија о. г. када мировине повећане буду, неће имати више од 850 ф. годишње. Међу тим позваће се и они свештеници, који у завод још нису ступили (таквих има још на 25) да у своме интересу, по досадањим условима у завод ступе.

У овој патронатској седници дозначене су мировине од годишњих 150 фор. удовици пок. *Павла Михајловића* у Новом Саду и удовици *Николе Радуловића*, бившег администратора парохије у Пирошу. Досадашњем благајнику завода протојереју *Павлу Балши* дат је апсолуторијум на заводске рачуне од 1880—1862. г. и уједно му је за савесно руковање и рачуноводство вотирана почасна награда од 200 фор. но с обзиром на старост истога благајника, разрешен је од даље благајничке дужности, те је за заводског благајника, а уједно и књиговођу изабран г. *Ђорђе Бељански*, епарх. ревизор бачки. — Досадашњем актуару завода г. *Сергију Шакрак-Ниникy* изречена је записничка благодарност на трудовима око преустројства завода, а уз то му је патронат вотирао 100 фор. награде за ванредне послове — во пошто је исти актуар захвалио на своме звању, изабран је на његово место г. *Георгије Видицки*, садашњи епарх. бележник бачки.

Пошто је патронатска седница довршена, скупљени су у седницу и сви свештеници, који су као чланови завода у Н. Сад дошли, те им је патријарх саопштио одлуку патроната у погледу примљених нових чланова и повишења мировине а уједно је ставио у изглед, да ће се мировина, док се финансијски план зготови у првој седници знаменито повећати.

Очекивало се било, да ће се после одржане патронатске седнице, држати скупштина свих старих и нових чланова — али пошто „статути“ завода не знају ни за какву скупштину и не опредељују јој никаква делокруга — скупштина се није држала, већ су скупљеним члановима само саопштене донесене одлуке патроната. Пекоји чланови свештеници отишли су незадовољни својим кућама, јер су позвани у скупштину, а овамо скупштина није ни држана. Међу тим мировински завод свакако треба да има своје скупштине, па ако се такова не може држати на основу досадашњих статута — може се скупштина установити или патронатским закључком или закључком свих заводских чланова. А тако и треба да буде.

Као крајњи резултат јучерашњег збора понели су свештеници својим кућама утешне осећаје да су својим удовицама сразмерно маленим улогом осигурали доживотну мировину од годишњих 150 фор., која ће се скоро још и повећати.

— **Мајску светковину са игранком** приређује на Цара Константина и Јелену 21. маја о. г. овдашња добротворна задруга Српкиња Новосаткиња у варошком грађанском стрелишту са улазницом од 80 нов. од особе. Том ће приликом свирати војничка капела Филиповићеве пуковније бр. 70; а ако се деси кишовит дан, играће се у великој дворани. Постарано је за добра јела и пића и то по умереној цени. Ове су забаве пријатне и увек су лепо посећене биле, па ће се по свој прилици и овог пута добро одазвати наша публика.

— **Сремски учитељски збор одгођен.** Због слабог одзива позваних учитељских зборова, велико-кикиндски учитељски збор одгодио је држање сремског учитељског збора.

— † **Ника Стојаковић**. Као што нам јављају из Старе Паланке, преминуо је 6. маја тамошњи велепоседник *Ника Стојаковић* у 55. години, а после дугог и тешког боловања. Ника Стојаковић, био је врло угледна личност у целој Бачкој. Као члан једне врло уважене породице, он је и по својим личним врлинама, тај углед још и дигао. Био је добар Србин и родољуб, у својим разграначатим пословима увек савестан и тачан, у свом дому гостољубив и предусретљив. Поред свог честитог брата *Милоша* с којим је живео у најлепшој слози, он је свом имену у трговачком свету прибавио поштовања и признања. Покојни Ника био је човек врло доброг срца и милостив. Био је рођени синовац чувеног и славног некадањег дворског саветника дра Ђорђа Стојаковића. Оставио је за собом стару матер, удовицу супругу једног брата и две сестре. Лака му црна земља и вечан му спомен међу многобројним пријатељима његовим!

— **Нова управа**. У недељу 9. о. м. био је годишњи скуп чланова „српске књижевне задруге“ у Београду. Прочитани су и примљени извештаји управе и изабрана нова управа. Изабрани су сви досадашњи чланови управе и то: гг. Стојан Новаковић, Љуба Ковачевић, Урош Благојевић, Љубомир Јовановић, Пера Ђорђевић, Љубомир Стојановић, др. Милан Јовановић-Батут, Андра Гавриловић, др. Змај Јован Јовановић и Милан Милићевић.

— Као што панчевачки „Весник“ јавља, г. **Ђока Милошев** из Панчева изабран је за другог директора новоме паробродскоме друштву у Србији. Ми се радујемо овоме избору, јер Србија добија овим избором изврсну стручну снагу. Г. Милошев је у трговачком и финанцијском свету човек ретке способности. Ми искрено честитамо и Србији и г. Ђ. Милошеву на овоме избору!

— **Православна црква у Бечу**. Министарство богоштовља у Бечу у договору с дољно-аустријским намесништвом, да уреди односаје православних хришћана разних народности у Бечу, издало је следећу наредбу: § 1. а) Сви православни хришћани грчке, маћедонско-влашке и арбанашке народности, који су турски поданици, потпадаће под црквено-парохијску општину св. Ђорђа; б) сви они, који нису турски поданици, а нису Словени, потпадаће под црквено-парохијску општину св. Тројице; в) сви они пак, које су словенске народности, потпадаће под новоустановљену српско-право-

славну црквену општину. § 2. Свака општина водиће засебно своје матице. § 3. Ова наредба ступа у крепост 6. маја.

— **Земљотрес у Србији**. Последњих дана на неколико места у Србији поново се осетио земљотрес, који се осетио и у Београду у суботу 8 о. м. у 10 часова у вече. Потрес у Београду био је тренутан, долазио је са севера и није био таласаст.

— † **Дрнд Шандор Бикар**. У петак 7. о. м. умро је у Сомбору Шандор Бикар, јединац син и узданица својих добрих родитеља, у цвету свог младог живота, 28. години. Пок. Шандора је свако, ко год га је познавао, волео и уважавао са добре му и веселе нарави. Српски народ је у пок. Шандору изгубио опет једну ваљану и истрајну снагу, каквих нам у ова тешка времена много треба. Нека ожалошћене родитеље Шандорове утеши премилостиви Бог, а покојном Шандору нека је вечна успомена и лака црна земљица!

Новости са стране.

— † **Антоније вит. Шмерлинг**. У Бечу је умрло 11. (23.) о. м. у дубокој старости овај знаменити аустријски државник, који је у доба уставне ере играо важну улогу у нашој монархији. Шмерлинг се родио 1805 г. у Бечу, где се по свршеним правним наукама одао на судску струку. Год. 1848. био је велики противник Метернихов, а кад је надвојвода Јован постао државним управитељем, био је уз њега Шмерлинг министар унутрашњих и спољашњих дела и као такав је показао много енергије при угушивању немира у Франкфурту. Најзнаменитије делање беше му, кад је после октобарске дипломе (20. окт. 1860) постао 13. дец. 1860. г. председником министарства; одмах је издао 26. фебр. 1861. г. нацрт државног устава, „фебруарски патент“, по ком би се образовала једна аустријска држава, у којој би известан део посланика заступао остале земље. Таком нацрту се највише противила Угарска и Шмерлинг најпосле одступи 27. јула 1865. г. Од то доба је делао на судској струци као председник највишег суда и био је доживотним чланом аустр. горње куће.

— **Откриће хонведског споменика**. Први дан Духова римокатоличких, 9, (21.) маја о. г. била је у старом граду Будиму ретка слава: тога дана је свечано откривен споменик мађарским хонведима, који су 9. (21.) маја 1849. год. погинули приликом заузећа града Будима. Из многих крајева стигли су венци на споменик и депутације, а исто тако искупили се и сви хонведи из 1848. — 49. г. да присуствују открићу споменика, који је подигнут у спомен њихових погинулих другова. У име заступничке куће положио је на споменик венац председник *барон Дезидерије Банфи*, али од министара није био *ни један* присутан, што је изазвало велико огорчење у мађарској опозицијоној штампи. Споменик је подигнут на тако званом парадном тргу у Будиму а представља гологлава хонведа, који држи у десници мач, у левој руци му се виђе застава а стоји на скрханом топовском точку. Изнад главе му држи венац мађарски народни геније. Група је ванредно лепо склопљена и Мађари не могу да се нахвале доста, како кроз читав споменик веје мађарски дух, којим вајар *Ђорђе Зала* тако лепо уме да задахне своја дела. На свечаност пуштени су само они, који су имали улазнице; улицу, која води *Хенцијеву* споменику затворио је седмострук кордон полицијски и тамо нико није пуштен, да не би било демонстрације. Неке опозицијоналне новине тврде, да је у близини била једна компанија 23. пеш. пука. Но највеће је огорчење завладало међу Мађарима, кад се дознало, да је саборски посланик *Јован Ажбот*, познат из римске афере Тисине, син покојног хонведског генерала из 1848.—49. г. Људевита Ажбота, положио венац на Хенцијев гроб са овим натписом: „Погинулим јунацима син Људевита Ажбота, који је заповедао нападајем на градску капију“. Исти таки венац положио је Ј. Ажбот и на хонведски споменик. Није било никакве демонстрације.

— † **Јаков Молешот**. Ових дана преминуо је у Риму чувени физиолог, Јаков Малешот. Он се родио у Холандској и испрва је био професор на универзитету у Хајделбергу, за тим у Цириху и напослетку у Риму. Био је један од стубова материјалистичке школе у науци. Написао је више дела: „Физиологија човечје хране,“ „физиологија промене материје“ „Круг живота“ и т. д. Од њега је она чувена изрека: „Без фосфора нема мисли.“ Он је познат и нашем читатељском свету, јер су га социјалисте и атејисте у Србији од пре двадесет година више пута цитирали. Особито се њиме користио Светозар Марковић у својој расправи: „Реализам у народу и животу“, која је изишла у „Летопису Матице Српске.“ Молешот је поживио 70 година. Тело му је по његовом захтеву у понедељак сагорено.

— † **Др. Ђуро Пилар**. Хрватски народ и књижевност изгубише врсна научењака *дра Ђ. Пилара*, свеучилишног професора и члана југословенске академије, који умре у Загребу ових дана. Пок. Пилар свршио је гимназијске науке у Осеку и јЗагребу, а свеучилишне у Брислу и Паризу. По свршеним наукама постао је начелником геолошко-природописне збирке у хрв. народном музеу, а касније је постао професором на свеучилишту и чланом југословенске академије. У њему губи хрватски народ изврсна сина и научењака, а породица примерна оца и мужа. Вечна му успомена!

НОВИЈЕ.

БЕЧ, 11. маја. Министарски је савет држао седницу, у којој се саветовао о последњим догађајима у чешком покрајинском сабору и о том, како да се казне младочешки посланици, који су онемогућили јавно саветовање законодавног тела, а такав се поступак казни са тешком тамницом од 1—5, односно од 5—10 година. Закључак министарског савета о том још није познат.

БЕРЛИН, 11. маја. „Пол. Кор.“ јавља, да је цар Виљем II. примио срп. изасланика пуковника *Пашелића*, коме је поверена нотификација краљева ступања на престо, и рекао му, како жели, да са краљем Александром I. буде исто тако у пријатељству, као и са оцем му, краљем Миланом и жели краљу Александру дугу и сретну владавину.

БЕОГРАД, 11. маја. Место *Николе П. Пашића* биће вођа радикалне партије председник државног савета *Велимировић*.

ЛОНДОН, 11. маја. Као што брзојављају из Кодња, руски цар ће се састати са немачким царем у Фреденсборгу.

Трговина.

НОВИ САД, 10. (22.) маја. Топло, суво и ветровито време од неколико дана траје, по усеве је све непогодније. Вода у Дунаву од Пожуна до испод Мохача надолази; од Гомбоша до Оршаве опада. Тиса од Солнока до испод Тителa опада. Сава од Сиска до Митровце у опадању.

На житарским пијацама живахна је радња. Довози су сваким зрном средњи; поврај довољне понуде и воља за куповање је добра. Цена је шеници на малом расту. На нашој пијаци уз незнатан довоз цена је рани данас ова: Шеница по каквоћи 8 ф. 30—50 н. Напо лица 7 ф. Кукуруз 5 ф. 10 н. Јечам 5 ф. 50 н. Зоб 6 ф. — све од 100 кг.

На осталим нашим пијацама је посета слаба, а цене су роби ове: Угојени свињи 39—41 н. од 1 кг. Јагњци 4 ф. 50—7 ф. од пара. Теоци 7 ф.—14 ф. од ком. Маст 52 ф. Сланина 52 ф. од 100 кг.

*

У БУДИМПЕШТИ, 11. (22.) маја. *Вариво.* Извоза нема; посао врло слаб. Цене су: *Пасуљ* бели 6 ф.—6 ф. 25 н, жути 6 ф. 50 н. пасуљица ситна 7 ф. 50 н., стари бели крупан 5 ф. 25 н. Грашак 8 ф. 50—9 50 н. Сочиво 9 ф.—15 ф., све од 100 кг. *Маст* свињска 60 ф. 50—61 ф. *Сланина* 52 ф. 50—53 ф. 50 н., лакша 51 ф.—52 ф. од 100 кг. *Шљиве* за извоз октобра: босанске 85 ком. у $^1/_2$ кг. 21 ф. 87 н., српске 100 ком. 18 ф. 75 н., узанц српски 16 ф. 75 н., Нова роба босанска 130 ком. 21 ф. 90 н., српске узанц 120 ком. 21 ф. 42—22 ф. 32 н. све од 100 кг. *Сапирицу* цена напредна., прост рафинерима 17—17 ф. 50 н. порезан и рафинирап у велико 55—55 ф. 50 н.

*

У БУДИМЕШТИ, 11. (23.) маја. Шенице је задоста нуђено, добра воља за куповање, расположење чврсто а уз дневни промет са 20.000 м. ц. Цена са 5—10 н. повисила се. Са осталим зрном слаб промет, цене се чврсто држу. Плаћана шеница потиска 79.2. 9 ф. 35 н. 79. 9 ф. 25 н. 79. 9 ф. 20 н. 78.5. 9 ф. 20 н. 76. 9 ф. Поморишка 78 9 ф. 15 н. Старо Бечејска 75. 9 ф. 02$^1/_2$ н. Турско-Бечејска 76. 9 ф. 03$^1/_4$. Бајска 75. 8 ф. 80 н., 72.5. 8 ф 50 н. Српска 73. 7 ф. 55 н. Све на три месеца.

*

Течај вредности и новаца на берзи у Будим-Пешти 12. (24.) маја 1893.

Ц. кр. дукати	5 ф. 78 н.
Наполеондори (20 франака) .	9 ф. 76 н.
4% угар. ренте у злату. .	115 ф. 10 н.
5% „ „ „ папиру .	94 ф. 40 н.
Деонице угарске банке . .	491 ф. — н.
Деонице аустро-угар. банке.	928 ф. — н.
Немачке државе марке . .	43 ф. — н.

Позив на претплату.

Ових дана улази у штампу „Школа и њена будућност“, сувремена расправа, у којој се говори о школином одношају према држави и цркви у опште, па онда специјално код нас Књигу ову сам наменуо сени † Нике Грујића-Огњана, свога добротвора, кога и слика долази на првој страни.

Најдуже за месец дана књига може да изађе, па сам слободан да се обратим на познате (којих имам приличан број), а и остале пријатеље овакових књига, да ме испомогну својом претплатом. Цена је књизи 30 нов. (0·70 п дин.)

Претплату прима: Књижара Браће М. Поповића у Н. Саду и потписати са додатком (Wien I. Schellinggasse 11.)

Јован Јанко Кнежевић
сл. педагогије.

Прим. Молим и остала срп. гласила, да ми овај позив ма у изводу саопште.

†

Тужним срцем и уцвељеном душом јављамо свима сродницима, пријатељима и покојниковим друговима, да нам се добри и никад не заборављени син, муж, брат, девер, стриц, теча и шурак

НИКА СТОЈАКОВИЋ

велепоседник старо-паланачки,

данас на Спасов-дан у 8 сати у вече 6. (18.) маја 1893. год. у 55. години живота после дугог и тешког боловања у вечност преселио.

Тело врлог нам покојника је у суботу 8. (20.) маја у 3 сата после подне по обреду св. православне цркве у св. претечевој цркви опојано, а затим у породичну гробницу сахрањено.

У Старој Паланци, 6. (18.) маја 1893.

Мир пепелу његовом!

Љубица Стојаковић, мати. Марија Стојаковић, супруга. Милош Стојаковић, брат. Пелагија удата Михајловић, сестра. Олга Стојаковић, снаха. Олга Бачлић, Милана Димитријевић, Јелена Радонић, сестре, Петар Радонић, тетак. Евица Радонић, тетка. Младен Михајловић, А. М. Бачлић, шураци. Олга, Ленка, Љубица, Иванка Стојаковић, синовице, Стеван, Лазар, Никa, Јоца, Петар Михајловић, сестрићи.

—

Уједно изричемо нашу дубоку захвалност васколиком грађанству мештанском, као и пријатељима и познаницима са стране на великом и топлом саучешћу у туги нашој и оданој љубави нашем драгом покојнику те га до вечне му куће испратише.

Хвала, вечита хвала!

Ожалошћена породица.

Огласи.

Дућан.

У **Ченти** на најбољем месту преко од цркве издајем на једну или више година под кирију, дућан је са нови рафови за спецерај, уз дућан су 2 собе, 1 кујна, таван и подрум са или без магазина и котобање (котарке) од 40 хвати за рану.

Г. г. трговци који желе дућан под кирију узети, нека се изволе писмено обратити на

Катарину удову Станојловић
у Ченти.

1—1

Једина најпријатнија за узимање, природна минерална вода је за отвор

ФРАЊЕ ЈОСИФА

ГОРКА ВОДА,

то је **краљица свију горких вода**; и по свима је лекарима топло препоручена.

Ова је вода добила 10 златних медаља на најзнаменитијим изложбама; а распрострањена је по целом свету.

Изрично се умољава поручити:

Фрање Јосифа горке воде

а све друге наслове као: „царска или будимска горка вода“ избегавати.

Дирекција за разашиљање у **Будимпешти** (Váczi utcza 18.)

У **Новом Саду** је заступник:

5—6 **Тајбнер и друг.**

Број 71. ц. о.

Јавна дражба.

Дозволом слав. епарх. административног одбора у **Вршцу** одржаће се у понедеоник 7. (19.) јуна 1893. у 9 сахата пре подне у овдашњој црквено-општинској дворани јавна дражба ради зидања једне двокатнице на место досадање куће бр, 139. која припада заклади Давида Живановића, а по плану и предрачуну, који је овај одбор одабрао и по којем износи:

1. Зидарски посао	— —	ф. 26.849·18
4. Каменарски „	— —	ф. 1.234·80
3. Дунђерски „	— —	ф. 4.665·73
4. Покривачки „	— —	ф. 891·81
5. Лимарски „	— —	ф. 994·69
6. Столарски, браварски, стакларски и мазалачки посао	— — — —	ф. 8.643·30
7. Разне набавке	— —	ф. 296·—
		У свену ф. 43.575·51

План, прорачун и дражбени услови могу се за време званичних часова у општинској писарници увидети.

Писмене понуде са житом и 5% пишманине примаће се до пре почетка усмене дражбе.

Из 4. одборске седнице српске православне црквене општине у **Пачеву**, 8. маја 1893.

1—2 **Председништво.**

Стециште.

Срп. прав. црк.-школска скупштина арадска, расписује стечај, за градско учитељско место, на вероисповедној срп. заједничкој школи у **Араду**.

Годишња плата учитеља је 500 фор. (1000) крун. — даље уживаће учитељ четир ланца ораће земље, на коју дотични порез плаћати има, у име огрева добија шест хвати (24 к. м.) тврдих дрва, од којих и школу грејати има, а у име послуге за школу добија годишње тридесет фор. а. вр. (60 кру.) Прибор писаћи износи 3 ф. 50 н. (7 кру.) и у име станарине добија учитељ 150 ф. (300 кру.) годишње, плату и станарину месечно у напред прима из општ. благајне. — У име појања у цркви ако обдарен буде, добија награду од 100 ф. а. вр. (200 кру.)

Од парастоса, по дотичним завештајима, а од погреба где позван буде има 2 ф. (4 кр.)

Првенство имају они, који се лично представили буду.

Молитељи имају своје биљеговане и правилно снабдевене молбенице до 19. јуна (1. јула) 1893. год. долеподписаној управи поднети. Изабраном учитељу спадаће у дужност, све школском уредбом и наредбама, прописане предмете у школи предавати и у цркви са децом при богослужењу појати.

Из ванредне седнице црк. школске скупштине држане у **Араду** 6. (18.) маја 1893. год.

Стеван Поповић перовођа. — **Д. от Продановић** председник.

1—3

„ХОТЕЛ ЗЛАТАН АНЂЕО.“

у Земуну.

Прошле године из темеља ново изидан, на један спрат подигнут, састојећи се из **32 угодно удешених гостионских соба**, као и **4 собе за самог подузетника**, к овим још **једна врло пространа рестаурација** са иним нужним просторијама уз исту, која је са цевима и свима за осветлење плином (Gasbeleuchtung) нужним приборима одговарајући сувременом добу модерно удешена, издаје се **на три**, евентуално и **на више година** у закуп.

Озбиљни подузетници нека се изволе на властника горњег хотела, господара **Стевана Марковића** у Земуну ради ближег споразума обратити.

1—3

СТАКЛАРСКА РАДЊА.

Част ми је попт. публици у месту и околини овим јавити, да сам преузео **стакларску радњу г. Ђоке Давидовца** у своје руке, која постоји већ 12 година, и да ћу је наставити даље под мојом фирмом

ГУСТАВ БАХИНГЕР.

Као стручњак у том послу, сортирао сам радњу у највећем избору, па ћу се трудити да сваку моју поштовану муштерију потпуно задовољим.

У то име препоручујући Вам своју новоустројену стакларницу остајем

С високопоштовањем

У Новом Саду, Маја 1893. **Густав Бахингер.**

1—3

Власник и издавалац: Дружина Браника. — Одговорни уредник Никола Јоксимовић. — Штампарија А. Пајевића у Новоме Саду